

Normas, kas jaunizveidotām draudzēm liedz izveidot reliģisko savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām vai ja attiecīgajā konfesijā viena baznīca jau ir reģistrēta, neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam

Satversmes tiesa 2018. gada 26. aprīlī ir pieņēmusi spriedumu lietā “Par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam un par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102. pantam”.

Apstrīdētās normas

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa: “Desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijas Republikā, var izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Šis noteikums neattiecas uz šā likuma 8. panta ceturtajā daļā norādītajām reliģiskajām organizācijām.”

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa: “Vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).”

Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturta daļa: “Draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē (turpmāk — pārreģistrācija). Pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām.”

Augstāka juridiskā spēka normas

Satversmes 91. pants: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes 99. pants: “Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.”

Satversmes 102. pants: “Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Augstākajā tiesā tiek skatīta lieta par reliģiskas kopienas “Latvijas Pareizticīgā Autonomā Baznīca” tiesībām izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Apstrīdētās normas šai kopienai to liedzot.

Augstākās tiesas ieskatā apstrīdētās normas, ciktāl tās liedz desmit (vai vairāk) jaunizveidotām draudzēm¹ tiesības izveidot baznīcu, paredzot tām desmit gadu pārreģistrācijas periodu, un noteic, ka vienas konfesijas ietvaros var izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu), nepamatoti ierobežo reliģiskai organizācijai Satversmē garantētās tiesības uz reliģijas un biedrošanās brīvību. Turklāt likumā noteiktais ierobežojums vienas konfesijas ietvaros izveidot tikai vienu baznīcu esot pretējs arī vienlīdzības principam. Apstrīdētās normas nevienlīdzīgā situācijā nostādot dažādas reliģiskas kopienas vienas konfesijas ietvaros, jo ļauj tikai vienai no šīm kopienām izveidot reliģisko savienību (baznīcu), turklāt tikai tai, kura to veic pirmā.

Tiesas secinājumi

Par to, kā tiek vērtēta apstrīdēto normu satversmība

Satversmes tiesa secināja, ka no apstrīdētajām normām izriet divi patstāvīgi ierobežojumi reliģiskajām organizācijām – draudzēm –, kas izveidotas un reģistrētas kā privāto tiesību juridiskās personas, izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Satversmes tiesa katru no šiem ierobežojumiem izvērtēja atsevišķi. [15.]

¹ Draudzes, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtais daļas terminoloģijai.

Satversmes tiesa visupirms vērtēja, vai Satversmei atbilst Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā noteiktais ierobežojums, kas jaunizveidotām draudzēm paredz desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, kurā tās nevar izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Pēc tam Satversmes tiesa vērtēja to, vai Satversmei atbilst Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums, kas ļauj vienā konfesijā izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). [15.]

Par Satversmes 99. un 102. panta tvērumu

Reliģiskā pārliecība Satversmes 99. panta izpratnē ir tulkojama plaši. Reliģijas brīvība ir galvenokārt individuālās ticības jautājums, taču tā ietver arī brīvību “izrādīt reliģiju” individuāli un privāti vai kopā ar citiem, publiski, un kopā ar tiem, kam ir tāda pati ticība. Ticīgo tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības izrādīt savu reliģiju kolektīvi, paredz to, ka ticīgie var brīvi apvienoties un valsts nevar nepamatoti iejaukties šajās tiesībās. [18.]

Satversmes 102. pants aizsargā dažādus biedrošanās brīvības izpausmes veidus. Ja reliģijas brīvība neaizsargātu reliģisku kopienu organizatorisko dzīvi, arī visi citi reliģiskās brīvības aspekti tiktu vājināti. Tādējādi Reliģiskās organizācijas tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē aizsargā vērtības, kuras aizsargā arī tiesības uz biedrošanās brīvību. [18.]

Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka reliģiskās organizācijas tiesības uz biedrošanās brīvību ar reliģiskas darbības raksturu ietilpst gan Satversmes 99., gan 102. panta tvērumā. [18.]

Par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā noteikto ierobežojumu jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu)

Par tiesību biedroties reliģijas brīvības īstenošanai ierobežojumu

Satversmes tiesa atzina, ka tiesību biedroties reliģijas brīvības īstenošanai ierobežojumu veido ne tikai juridiskās personas statusa atteikums. To veido arī tāds regulējums, kas kavē reliģiskās kopienas izmantot biedrošanās tiesības reliģijas brīvības īstenošanai arī citās organizatoriskajās formās. [19.]

Reliģiskā kopiena atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 13. panta pirmajai daļai iegūst juridiskās personas statusu jau brīdī, kad tā tiek reģistrēta kā draudze, bet šāds juridiskās personas statuss tai tiek piešķirts tikai uz laiku. Attiecīgās apstrīdētās normas ierobežo arī reliģisko organizāciju – draudžu – tiesības apvienoties reliģiskajā savienībā (baznīcā) un līdz ar to iegūt kopīgu pārstāvniecību. Tāpēc Satversmes tiesa secināja, ka attiecīgās apstrīdētās normas ierobežo reliģisku kopienu tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai, proti, tās jaunizveidotām draudzēm ierobežo Satversmes 99. un 102. pantā noteiktās pamattiesības. [19.]

Par ierobežojuma atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam

Satversmes tiesa secināja, ka no attiecīgajām apstrīdētajām normām izrietošais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. [21.1.]

Satversmes tiesa atzina, ka pārreģistrācijas prasība jaunizveidotām draudzēm izvirzīta, lai izvairītos no tā, ka reliģiskās savienības (baznīcas) statuss tiktu ļaunprātīgi izmantots un tiktu veiktas prettiesiskas darbības, apdraudot sabiedrības drošību un publisko kārtību. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertajam ierobežojumam ir leģitīmi mērķi, proti, citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība. [21.2.]

Vērtējot ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Taču tā atzina, ka apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma leģitīmos mērķus var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Proti, citās Reliģisko organizāciju likuma normās noteikts pienākums uzraudzīt, vai reliģiskā organizācija nepārkāpj normatīvo aktu prasības un ar savu darbību neapdraud

demokrātisko valsts iekārtu, publisko mieru, kārtību, citu personu veselību un tikumību. Šāds citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības apdraudējuma novēršanas līdzeklis ir alternatīvs ikgadējam pārreģistrācijas pienākumam, turklāt efektīvi individualizēts un piemērojams tieši tām reliģiskajām organizācijām, kuras apdraud citu cilvēku tiesības un sabiedrības drošību. [21.3.1., 21.3.2.]

Satversmes tiesa secināja, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa, ciktāl tā neparedz tiesības jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadiem ilga pārreģistrācijas perioda beigām, un Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtā daļa, kas noteic šo pārreģistrācijas prasību, periodu un kārtību, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 99. un 102. pantam. [21.3.2.]

Par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteikto ierobežojumu izveidot reliģisku savienību (baznīcu)

Par tiesību biedroties reliģijas brīvības īstenošanai ierobežojumu

Satversmes tiesa atzina, ka ierobežojums, kas liedz jaunizveidotām draudzēm iegūt reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskās savienības (baznīcas) – pakāpi, un tādējādi arī liegums draudzēm reliģiskās pārliecības paušanai apvienoties, līdz ar to iegūstot kopīgu pārstāvniecību, ierobežo reliģisko organizāciju – draudžu – tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai. [24.]

Par ierobežojuma atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam

Satversmes tiesa secināja, ka no attiecīgās apstrīdētās normas izrietošais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu. [25.1.]

Satversmes tiesa atzina, ka ierobežojums, kas liedz draudzēm vienas konfesijas ietvaros reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, tika noteikts, lai mazinātu reliģisko organizāciju savstarpējo šķelšanos un tādējādi, iespējams, arī veicinātu sabiedrības locekļu aizsardzību pret maldināšanu par jaunas organizācijas piederību jau pastāvošai reliģiskajai savienībai (baznīcai). [25.2.]

Viena no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām ir cieņa pret cilvēka brīvību sekot savai sirdsapziņai, uzskatiem, pārliecībai. Jēdziens “konfesija” ir cieši saistīts ar personas reliģisko pārliecību. Satversmes tiesa secināja, ka atbilstoši Satversmei valsts nav tiesīga atteikt reliģiskās savienības (baznīcas) reģistrāciju reliģiskajai kopienai, kas sevi identificē ar tādu konfesiju, kuras ietvaros valstī jau ir reģistrēta privāto tiesību juridiskā persona – reliģiskā savienība (baznīca). [25.2.]

Likumdevējs citās Reliģisko organizāciju likuma normās jau ir nodrošinājis to, ka reliģiskā organizācija reģistrējoties nevar maldināt sabiedrību par savu piederību pie citas reliģiskās organizācijas, tostarp reliģiskās savienības (baznīcas). Līdz ar to Satversmes tiesa uzskatīja, ka attiecīgajā apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums pats par sevi nav nepieciešams nedz citu cilvēku tiesību, nedz sabiedrības drošības aizsardzībai. Šādam ierobežojumam demokrātiskā tiesiskā valstī nav leģitīma mērķa, un tas neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam. [25.2.]

Par ierobežojuma atbilstību Satversmes 91. pantam

Satversmes tiesa secināja, ka nav nepieciešams vērtēt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91. pantam, jo šī apstrīdētā norma jau atzīta par neatbilstošu Satversmes 99. un 102. pantam. [26.]

Par brīdi, kad apstrīdētās normas zaudē spēku

Satversmes tiesa secināja, ka Latvijas tiesību sistēma, kas nosaka valsts un reliģisko organizāciju attiecības dažādos aspektos, piemēram, regulējot tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību skolā, veikt kapelāna dienestu, paredz, ka šādas tiesības var izmantot konkrētas konfesijas. Tiesību normās, norādot konkrētas konfesijas, ar tām tiek saprastas tās vienīgās baznīcas, kuras līdz šim ir reģistrētas attiecīgajā konfesijā. Tādējādi līdz šim pastāvošo baznīcu tiesības ir noteiktas ar likumu un šāda tiesiskā kārtība netiktu ietekmēta, ja apstrīdētās normas zaudētu spēku sprieduma publicēšanas dienā. Ievērojot iepriekšminēto, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdēto normu palikšana spēkā nav nepieciešama. [27.]

Satversmes tiesa norādīja, ka valsts ir tiesīga deleģēt noteiktām reliģiskajām organizācijām atsevišķus valsts varas publiskus uzdevumus. Apstrīdēto normu atzīšana par spēku zaudējušām neliedz likumdevējam turpmāk pārskatīt šādas deleģēšanas kārtību un to reliģisko organizāciju loku, kurām valsts ir deleģējusi tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību vai veikt kapelāna dienestu. [27.]

Līdz ar to Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otro daļu, ciktāl tā neparedz tiesības draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.
2. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešo daļu un 8. panta ceturto daļu par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/07/2017-18-01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv

67830737, 26200580